Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
JULIANE KOKOTT
prezentate la 11 decembrie 2014[1]

Cauza C-286/13 P

Dole Food Company, Inc.și
Dole Fresh Fruit Europe OHG
împotriva

Comisiei Europene

„Recurs — Concurență — Înțelegeri — Practici concertate — Piața europeană a bananelor — Prețuri de referință — Structura pieței — Calcularea cotelor de piață — Banane verzi și banane galbene — Restrângere a concurenței prin obiect — Desfășurarea procedurii în primă instanță”

Cuprins

I – Introducere 3

II – Istoricul litigiului 3

III – Procedura în fața Curții și concluziile părților 5

IV – Apreciere juridică 6

A – Primul motiv: erori de procedură 6

1. Cu privire la admisibilitatea argumentației prezentate de Comisie în prima instanță (primul aspect al primului motiv) 6

2. Cu privire la admisibilitatea argumentației prezentate de Dole în prima instanță (al doilea și al treilea aspect ale primului motiv) 7

a) Cu privire la prezentarea unui înscris în prima instanță (al doilea aspect al primului motiv) 7

b) Cu privire la inadmisibilitatea unei anexe la memoriul în replică al Dole (al treilea aspect al primului motiv) 9

c) Concluzie intermediară 9

1 — Limba originală: germana.

3. Cu privire la principiul egalității armelor (al patrulea aspect al primului motiv) 9

4. Cu privire la critica stabilirii eronate de către Tribunal a situației de fapt (al cincilea aspect al primului motiv) 10

B – Al doilea motiv: denaturarea faptelor 11

C – Al treilea motiv: „caracterul inadecvat al aprecierii probelor” de către Tribunal 13

1. Cu privire la structura pieței și la poziția întreprinderilor în cauză – pertinența bananelor verzi și galbene pentru calcularea cotelor de piață (primul aspect al celui de al treilea motiv) 13

Considerații suplimentare cu privire la critica pe fond a cifrelor referitoare la cotele de piață 16

2. Cu privire la descrierea schimbului de informații dintre întreprinderile în cauză (al doilea, al treilea și al patrulea aspect ale celui de al treilea motiv) 16

a) Cu privire la cerințele de motivare a deciziei în litigiu (al doilea și al treilea aspect ale celui de al treilea motiv) 17

b) Cu privire la argumentul prezentat de Dole potrivit căruia salariații care au participat la schimbul de informații nu erau personal responsabili pentru stabilirea prețurilor de referință (al patrulea aspect al celui de al treilea motiv) 18

3. Cu privire la noțiunea de restrângere a concurenței prin obiect (al cincilea aspect al celui de al treilea motiv) 18

a) Criteriile juridice relevante 19

b) Aplicarea criteriilor juridice relevante la cazul specific 20

– Cu privire la natura și la obiectul schimbului de informații 20

– Cu privire la frecvența și la regularitatea schimbului de informații 22

– Cu privire la structura pieței 22

– Rezumat 23

4. Concluzie intermediară 23

D – Al patrulea motiv: calcularea amenzii 23

1. Primul aspect al celui de al patrulea motiv: luarea în considerare a valorii vânzărilor efectuate de filialele Dole care nu au participat la încălcare 23

2. Al doilea aspect: dubla luare în considerare a acelorași valori ale vânzărilor 25

E – Rezumat 26

V – Cheltuieli de judecată 26

VI – Concluzie 26

I – **Introducere**

1. În cursul anilor, la nivel european puține fructe au declanșat litigii atât de disputate și de numeroase ca bananele [2]. În prezenta cauză, Curtea este sesizată, precum acum mai mult de 30 de ani [3], cu anumite chestiuni de dreptul concurenței în legătură cu bananele.

2. Aceste chestiuni se ridică în contextul unei „înțelegeri privind bananele”, ai cărei membri au fost declarați răspunzători pentru practici concertate anticoncurențiale în mai multe state membre ale Uniunii Europene. Prin Decizia din 15 octombrie 2008 [4], Comisia a impus unor participanți la înțelegere amenzi în cuantum de mai multe milioane de euro pentru încălcarea articolului 81 CE (devenit articolul 101 TFUE). Întrucât acțiunea îndreptată împotriva acestei decizii formulată de Dole Food Company, Inc. și filiala sa Dole Fresh Fruit Europe OHG [5] a fost respinsă în primă instanță, acestea își valorifică în prezent dreptul privind protecția jurisdicțională în fața Curții, în calitate de instanță de recurs.

3. În centrul interesului se află în prezent chestiunea dacă bananele galbene și bananele verzi pot fi „puse în aceeași oală” atunci când trebuie apreciate atât structura pieței, cât și poziția și comportamentul întreprinderilor în cauză pe piața relevantă. Această chestiune se ridică întotdeauna în contexte foarte diferite și reprezintă elementul central al recursului. Dole consideră că Tribunalul nu a examinat suficient argumentele sale în această privință împotriva deciziei Comisiei și că a denaturat faptele. În plus, Dole invocă erori de drept în legătură cu noțiunea de restrângere a concurenței prin obiect, precum și diverse erori de procedură pe care Tribunalul le-ar fi săvârșit în hotărârea sa în primă instanță, pronunțată la 14 martie 2013 (cauza T-588/08) [6].

4. Prezenta procedură în cauza C-286/13 P are o legătură strânsă cu procedura de recurs în cauzele C-293/13 P și C-294/13 P, în care prezentăm concluzii tot astăzi. Totuși, chestiunile de drept invocate în această din urmă procedură se diferențiază, cu excepția celei privind restrângerea concurenței prin obiect, în mod clar de cele care trebuie soluționate în cazul de față.

II – **Istoricul litigiului**

5. Obiectul procedurii administrative desfășurate la Comisie a constat într-o practică concertată a mai multor întreprinderi care își desfășurau activitatea pe piața bananelor (denumite în continuare „întreprinderi în cauză”), printre care s-a numărat și Dole [7], privind coordonarea prețurilor de referință ale bananelor comercializate în Europa de Nord în anii 2000, 2001 și 2002.

2 — A se vedea în special Hotărârile United Brands și United Brands Continentaal/Comisia (27/76, EU:C:1978:22, referitoare la un abuz de poziție dominantă), Cooperativa Co-Frutta (193/85, EU:C:1987:210, cu privire la o taxă de consum asupra bananelor), Germania/Consiliul (C-280/93, EU:C:1994:367, cu privire la validitatea organizării comune a pieței bananelor), Atlanta Fruchthandelsgesellschaft și alții (I) (C-465/93, EU:C:1995:369, cu privire la chestiuni legate de măsurile provizorii dispuse de instanțele naționale), Van Parys (C-377/02, EU:C:2005:121, cu privire la chestiunea posibilității examinării actelor Uniunii în raport cu dreptul OMC) și FIAMM și alții/Consiliul și Comisia (C-120/06 P și C-121/06 P, EU:C:2008:476, cu privire la excluderea dreptului la despăgubire ca urmare a unui comportament legal al instituțiilor Uniunii).

3 — Din perspectiva dreptului concurenței, bananele au constituit deja din anii ’70 o preocupare pentru Curte (Hotărârea United Brands și United Brands Continentaal/Comisia (27/76, EU:C:1978:22).

4 — Decizia C(2008) 5955 final a Comisiei din 15 octombrie 2008 privind o procedură în temeiul articolului 81 [CE] (cazul COMP/39.188 – Banane) (rezumat în JO 2009, C 189, p. 12, denumită în continuare „decizia în litigiu”).

5 — Denumite în continuare, împreună, „Dole” sau „recurentele”. Dole Fresh Fruit Europe și-a desfășurat activitatea intermitent sub denumirea Dole Germany. Sub această denumire, a acționat în primă instanță în calitate de reclamantă alături de Dole Food.

6 — Hotărârea Dole Food și Dole Germany/Comisia (T-588/08, EU:T:2013:130).

7 — În afară de Dole, la practica concertată au participat special Chiquita și Internationale Fruchtimport Gesellschaft Weichert alături de Del Monte.

6. Potrivit constatărilor Tribunalului, de regulă, bananele sunt transportate verzi pe cale maritimă din porturile din America Latină în Europa de Nord, în care, în majoritatea cazurilor, sunt descărcate o dată pe săptămână [8].

7. Bananele sunt livrate cumpărătorilor fie direct (banane verzi), fie după aproximativ șapte zile de maturare (banane galbene). Procesul de maturare artificială poate fi realizat de importator ori în numele acestuia sau poate fi organizat de cumpărător. În general, clienții importatorilor sunt operatori care efectuează procesul de maturare artificială sau lanțuri de vânzare cu amănuntul.

8. În intervalul relevant, formarea prețurilor pentru banane în Europa de Nord a urmat un ciclu săptămânal pe baza prețurilor de referință pentru bananele verzi. Prețul de referință pentru bananele galbene a fost calculat în mod obișnuit pe baza prețului de referință pentru bananele verzi, la care s-a adăugat o redevență de maturare. Prețurile stabilite de comercianții cu amănuntul și de distribuitori (denumite „prețuri reale” sau „prețuri de tranzacție”) s-au întemeiat în continuare fie pe negocierile care aveau loc săptămânal, desfășurate în mod normal în zilele de joi după-amiaza și vineri, fie pe contractele de furnizare cu formule predeterminate de stabilire a prețurilor.

9. Pe de o parte, între întreprinderile în cauză au avut loc comunicări bilaterale de stabilire anticipată a prețurilor, în cadrul cărora s-a discutat despre factorii de stabilire săptămânală a prețurilor de referință sau au fost dezbătute tendințele referitoare la prețuri ori au fost oferite indicii despre prețurile de referință probabile pentru săptămâna care urma. Aceste comunicări au avut loc înainte ca întreprinderile în cauză să își stabilească prețurile de referință, în general în zilele de miercuri, și toate au avut legătură cu viitoarele prețuri de referință. Aceste comunicări bilaterale au urmărit reducerea incertitudinii legate de comportamentul întreprinderilor în ceea ce privește prețurile de referință pentru diminețile zilelor de joi.

10. Pe de altă parte, întreprinderile în cauză și-au comunicat bilateral prețurile de referință, după ce fuseseră stabilite în diminețile zilelor de joi. Acest schimb de informații le-a permis să controleze deciziile individuale de stabilire a prețurilor, având în vedere comunicările de stabilire anticipată a prețurilor intervenite anterior, și le-a consolidat legăturile de cooperare.

11. Prețurile de referință menționate au servit cel puțin ca semnale, ca tendințe și/sau ca informații pentru piață în ceea ce privește evoluția avută în vedere a prețului bananelor. În plus, în anumite tranzacții, prețul a avut o legătură directă cu prețurile de referință, în aplicarea formulelor bazate pe acestea.

12. Cu ocazia definirii comportamentului lor pe piață, întreprinderile în cauză au ținut seama inevitabil de informațiile primite de la concurenți, fapt pe care Chiquita și Dole l-au recunoscut expres.

13. La 8 aprilie 2005, în temeiul Comunicării din 2002 privind cooperarea [9], Chiquita a formulat o cerere de clemență adresată Comisiei. După efectuarea inspecțiilor la diferite întreprinderi, printre care și în incintele Dole Fresh Fruit Europe, și după adresarea mai multor solicitări de informații, la 20 iulie 2007, Comisia a adresat comunicarea privind obiecțiunile către numeroase întreprinderi care își desfășurau activitatea pe piața bananelor. În continuare, în cadrul procedurii administrative, întreprinderilor în cauză le-a fost acordat accesul la dosar și au fost audiate în intervalul 4-6 februarie 2008. În final, la 15 octombrie 2008, Comisia a adoptat decizia în litigiu.

8 — În această privință, a se vedea în continuare punctele 8-23 din hotărârea atacată.

9 — Comunicarea Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2002, C 45, p. 3).

14. În decizia în litigiu, Comisia a constatat că mai multe întreprinderi, printre care Dole, au încălcat articolul 81 CE prin faptul că au participat la o practică concertată de coordonare a prețurilor de referință pentru banane. Din punct de vedere geografic, această încălcare a privit Belgia, Danemarca, Germania, Finlanda, Luxemburg, Țările de Jos, Austria și Suedia [10]. În ceea ce privește perioada în care Dole a participat la încălcare, Comisia a stabilit-o în intervalul 1 ianuarie 2000-31 decembrie 2002 [11].

15. Pentru participarea mai multor întreprinderi la încălcare, în decizia în litigiu, Comisia a aplicat amenzi mai multor întreprinderi. Comisia a aplicat întreprinderii Dole, formată din societățile Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe, o amendă în solidar în cuantum de 45,6 milioane de euro [12].

16. Împotriva deciziei în litigiu, mai mulți destinatari ai deciziei atacate au încercat să obțină protecție juridică prin intermediul acțiunilor în anulare introduse la Tribunal. Prin hotărârea atacată din 14 martie 2013, Tribunalul a respins în totalitate acțiunea în anulare introdusă la 24 decembrie 2008 de Dole Food Company și Dole Germany, iar reclamantele au fost obligate la plata cheltuielilor de judecată.

III – **Procedura în fața Curții și concluziile părților**

17. Prin memoriul din 24 mai 2013, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe au introdus împreună prezentul recurs împotriva hotărârii Tribunalului. Acestea solicită:

— anularea în tot sau în parte a hotărârii atacate, în măsura în care acțiunea recurentelor a fost respinsă;

— anularea în tot sau în parte a deciziei în litigiu, în măsura în care aceasta privește recurentele;

— anularea sau reducerea amenzii aplicate recurentelor în exercitarea competenței de fond în temeiul articolului 261 TFUE;

— cu titlu subsidiar, trimiterea cauzei spre rejudecare Tribunalului pentru a statua în conformitate cu hotărârea Curții,

precum și

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată efectuate în cadrul prezentei proceduri, precum și a celor efectuate în procedura desfășurată în fața Tribunalului.

18. La rândul său, Comisia solicită:

— respingerea recursului;

— cu titlu subsidiar, respingerea acțiunii în anulare,

precum și

— obligarea recurentelor la plata cheltuielilor de judecată aferente recursului și, cu titlu subsidiar, a cheltuielilor de judecată aferente acțiunii în anulare.

19. Procedura de recurs în fața Curții s-a desfășurat în scris, iar ședința a avut loc la 8 octombrie 2014.

10 — Articolul 1 din decizia în litigiu.

11 — Articolul 1 literele (e) și (f) din decizia în litigiu.

12 — Articolul 2 litera (b) din decizia în litigiu.

IV – **Apreciere juridică**

20. În general, numeroasele critici invocate de Dole împotriva hotărârii atacate fac obiectul a patru motive, pe care le vom examina succesiv în cele ce urmează.

A – *Primul motiv: erori de procedură*

21. Prin intermediul primului motiv, care cuprinde cinci aspecte, Dole susține că, în cadrul examinării deciziei în litigiu, Tribunalul a săvârșit o serie de erori de procedură.

1. Cu privire la admisibilitatea argumentației prezentate de Comisie în prima instanță (primul aspect al primului motiv)

22. Mai întâi, Dole critică Tribunalul pentru faptul că, în mod neîntemeiat, a permis Comisiei să își exprime poziția, pentru prima dată în procedura desfășurată la Tribunal, cu privire la probe cuprinse în dosarele procedurii administrative și care ar contrazice constatările din decizia în litigiu. Astfel, Tribunalul a încălcat cerințele de motivare a actelor de drept al Uniunii, potrivit articolului 253 CE, coroborate cu interdicția de a invoca motive noi potrivit articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură.

23. Temeiul acestei critici este dat de argumentul expus de Dole potrivit căruia prețurile sale de referință și cele ale Chiquita nu ar privi aceleași săptămâni calendaristice și, astfel, s-ar referi la banane care, la nivelul comerțului cu amănuntul, nu s-ar afla în concurență [13]. Cu privire la aceste chestiuni, Comisia și-ar fi exprimat poziția pentru prima dată în procedura desfășurată la Tribunal, cu toate că probele cuprinse în dosarele procedurii administrative ar fi permis formularea unor constatări în privința lor deja în cuprinsul deciziei în litigiu.

24. Potrivit constatărilor Tribunalului, care nu sunt contestate în prezentul recurs, Dole a prezentat argumentul referitor la lipsa concurenței, la nivelul comerțului în detaliu, între bananele pe care le comercializa și bananele comercializate de Chiquita nu în cadrul procedurii administrative, ci abia în procedura desfășurată în fața Tribunalului [14].

25. În aceste condiții, este de la sine înțeles că, în prima instanță, Tribunalul a trebuit să acorde Comisiei posibilitatea să răspundă la argumentele invocate de Dole în cererea de sesizare a instanței [15]. Prin urmare, pare exclusă de la bun început o încălcare a articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului. Astfel, în cadrul procedurii judiciare, Comisia, la fel ca orice parte, are dreptul la o procedură în contradictoriu [16].

26. Totuși, trebuie stabilit un echilibru adecvat între dreptul Comisiei la o procedură în contradictoriu și dreptul întreprinderii respective la un proces echitabil și la protecție juridică efectivă (articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale) [17]. În consecință, Comisia are posibilitatea ca în cadrul susținerilor în apărare din procedura judiciară să explice în mod detaliat motivele care au stat la baza adoptării

13 — A se vedea punctul 119 din hotărârea atacată.

14 — Punctele 128-132 din hotărârea atacată.

15 — A se vedea în acest sens Hotărârea Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia (C-628/10 P și C-14/11 P, EU:C:2012:479, punctul 58).

16 — Hotărârea Comisia/Irlanda și alții (C-89/08 P, EU:C:2009:742, punctul 53) și în același sens Hotărârea Reexaminare M/EMEA (C-197/09 RX-II, EU:C:2009:804, punctul 42).

17 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia (C-628/10 P și C-14/11 P, EU:C:2012:11, punctul 109).

deciziei în litigiu [18]. Cu toate acestea, în cursul procedurii judiciare, Comisia nu poate invoca motive noi pentru decizia în litigiu. Lipsa motivării nu poate fi remediată prin faptul că persoana interesată află care este motivarea deciziei în cursul procedurii în fața instanțelor Uniunii [19]. Această interdicție de „substituire a motivelor” în fața instanței operează în mod foarte strict în special în procedurile penale și cvasipenale, precum procedurile privind înțelegerile [20].

27. În speță, decizia în litigiu exprimă în mod clar și fără ambiguitate faptul că, în opinia Comisiei, prețurile de referință ale întreprinderilor în cauză au servit cel puțin ca semnale, ca tendințe și/sau ca informații pentru piață în ceea ce privește evoluția avută în vedere a prețului bananelor, iar în anumite tranzacții au avut importanță în aplicarea formulelor stabilite pe cale contractuală [21].

28. Din această motivare a deciziei în litigiu reiese deja cu claritate că, în opinia Comisiei, practicile concertate privind prețurile de referință au fost apte în mod real să producă efecte pe piața bananelor, indiferent dacă produsele specifice ale întreprinderilor în cauză pe piața comerțului în detaliu se aflau sau nu se aflau în concurență directă între ele.

29. Prin urmare, Tribunalul a reținut în mod întemeiat că motivarea deciziei în litigiu a îndeplinit cerințele prevăzute la articolul 253 CE (devenit articolul 296 al doilea paragraf TFUE) și că observațiile suplimentare ale Comisiei în procedura în prima instanță, care au fost prezentate doar ca urmare a argumentației expuse de Dole în cererea introductivă, nu au fost destinate motivării ulterioare a deciziei în litigiu, ci numai pentru apărare și pentru a prezenta explicații [22].

30. În consecință, primul aspect al primului motiv este nefondat.

2. Cu privire la admisibilitatea argumentației prezentate de Dole în prima instanță (al doilea și al treilea aspect ale primului motiv)

31. În continuare, Dole critică Tribunalul pentru faptul că, în mod neîntemeiat, a declarat inadmisibile două din înscrisurile pe care le-a prezentat și pentru faptul că nu le-a acordat nicio importanță.

a) Cu privire la prezentarea unui înscris în prima instanță (al doilea aspect al primului motiv)

32. În primul rând, Dole invocă o eroare de procedură determinată de faptul că, în ședință, Tribunalul i-a interzis prezentarea unui înscris despre care s-a pretins că era destinat să combată noile argumente prezentate de Comisie în memoriul în duplică [23].

18 — Hotărârea Stora Kopparbergs Bergslags/Comisia (C-286/98 P, EU:C:2000:630, punctul 61) și în același sens deja Hotărârile Präsident Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft și alții/Înalta Autoritate (36/59-38/59 și 40/59, EU:C:1960:36, în special p. 926 și 927) și Picciolo/Parlamentul (111/83, EU:C:1984:200, punctul 22).

19 — Hotărârile Michel/Parlamentul (195/80, EU:C:1981:284, punctul 22), Dansk Rørindustri și alții/Comisia (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, EU:C:2005:408, punctul 463), Elf Aquitaine/Comisia (C-521/09 P, EU:C:2011:620, punctul 149) și Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia (C-628/10 P și C-14/11 P, EU:C:2012:479, punctul 74).

20 — În privința dreptului penal în sens restrâns, a se vedea Hotărârea E și F (C-550/09, EU:C:2010:382, punctul 59), iar în privința domeniilor cvasipenale, precum, în speță, dreptul concurenței, a se vedea Hotărârile Dansk Rørindustri și alții/Comisia (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, EU:C:2005:408, punctul 463) și Elf Aquitaine/Comisia (C-521/09 P, EU:C:2011:620, punctul 149).

21 — Punctul 19 din hotărârea atacată și considerentul (115) al deciziei în litigiu.

22 — Punctele 133-135 din hotărârea atacată.

23 — Punctele 40-48 din hotărârea atacată.

33. În acest înscris ar fi vorba despre un extras dintr-un dosar al procedurii administrative, prin intermediul căruia Dole a dorit, conform propriilor susțineri, să dovedească faptul că așa-numitul preț de referință Aldi prezintă importanță numai pentru bananele galbene, nu și pentru bananele verzi, deoarece se raporta de fiecare dată la bananele cumpărate de Aldi după două săptămâni. În acest fel, Dole a dorit să infirme pretinsul argument prezentat de Comisie în memoriul în duplică, potrivit căruia prețul de referință Aldi era relevant și pentru formarea prețurilor pentru bananele verzi.

34. În principiu, în prima instanță, reclamantul are libertatea să răspundă, în ședința în fața Tribunalului, la argumentele prezentate în scris de pârât care sunt cuprinse în ultimul memoriu, memoriul în duplică. În cazul în care acesta conține elemente noi, reclamantului nu i se poate interzice în mod categoric, chiar în acest stadiu avansat al procedurii, să prezinte alte probe pentru a combate aceste elemente.

35. Cu toate acestea, în speță nu există o asemenea situație.

36. Pe de o parte, trebuie amintit că prețul de referință Aldi a făcut deja obiectul procedurii administrative și al deciziei în litigiu [24]. Potrivit dosarului procedurii, conținutul și importanța prețului de referință Aldi au constituit de la început, și în fața Tribunalului, obiectul dezbaterilor dintre părți în procedura scrisă în prima instanță. Astfel, nu a fost vorba nicidecum de un element nou care să fi fost prezentat la momentul depunerii de către Comisie a memoriului în duplică în cadrul procedurii.

37. Astfel, în măsura în care Dole a dorit să rectifice considerațiile Comisiei cu privire la prețul de referință Aldi și, în acest scop, să se întemeieze pe dosarul procedurii administrative, aceasta a avut deja ocazia în mod suficient să acționeze în acest mod în stadiul procedurii scrise în prima instanță. În special, deja în cererea introductivă, iar cel târziu prin memoriul în replică, Dole ar fi putut deja să arate că prețul de referință Aldi se raporta de fiecare dată la bananele galbene cumpărate după două săptămâni.

38. Pe de altă parte, trebuie subliniat că, în realitate, Dole este cea care a susținut în cererea de sesizare a primei instanțe că prețul de cumpărare de către Aldi al bananelor galbene servea drept preț de referință pentru toți cumpărătorii de banane din Europa de Nord, indiferent dacă aceștia cumpărau banane verzi sau banane galbene [25].

39. În aceste condiții, Dole nu poate susține în mod întemeiat că a dorit să rectifice în ședință o afirmație pretins eronată a Comisiei. Dimpotrivă, ar fi vorba despre o încercare de prezentare a unor elemente noi, sub acoperirea unei asemenea rectificări, care, în plus, s-ar afla în contradicție cu argumentele expuse de Dole în procedura scrisă anterioară. Asemenea manevre tactice sunt interzise de dispoziția referitoare la decădere, prevăzută la articolul 48 din Regulamentul de procedură al Tribunalului.

40. Prin urmare, în mod cu totul întemeiat, Tribunalul nu a luat în considerare documentul prezentat în ședința în prima instanță [26].

24 — Punctul 14 din hotărârea atacată și considerentul (104) al deciziei în litigiu.

25 — În limba de procedură: „[…] Aldi's pricing for yellow bananas served as a reference price for all purchasers of bananas, whether green or yellow, in Northern Europe" (punctul 47 *in fine* din cererea introductivă a Dole în cauza T-588/08; a se vedea de asemenea punctul 46).

26 — La punctul 48 din hotărârea atacată, într-un mod oarecum neobișnuit, documentul este „declarat inadmisibil".

b) Cu privire la inadmisibilitatea unei anexe la memoriul în replică al Dole (al treilea aspect al primului motiv)

41. În al doilea rând, Dole susține că, în mod eronat, Tribunalul a declarat ca fiind inadmisibilă anexa C 7 la memoriul său în replică în prima instanță. Această critică este îndreptată împotriva punctelor 460-470 din hotărârea atacată, în cuprinsul cărora, în realitate, Tribunalul a respins această anexă ca „inadmisibilă”.

42. Prin intermediul anexei C 7 menționate, Dole a dorit să arate, în procedura în prima instanță, că Comisia a scos din context anumite declarații date de Dole în procedura administrativă.

43. Dintr-o consultare rapidă a dosarului procedurii rezultă că memoriul în replică depus de Dole nu conține nicio explicație care să permită să se stabilească care sunt declarațiile pe care le-a dat în procedura administrativă și în ce măsură aceste declarații au fost interpretate în mod eronat de Comisie. Doar anexa C 7 conține considerații mai detaliate în această privință.

44. Astfel, Dole nu a respectat principiul potrivit căruia argumentele părților trebuie prezentate în memoriile acestora, iar anexele la aceste memorii au doar o funcție probatorie și instrumentală [27]. În temeiul acestui principiu, o trimitere globală la alte înscrisuri, chiar anexate la cererea introductivă, nu poate suplini lipsa elementelor esențiale ale argumentării în drept, care trebuie să figureze în cererea introductivă [28]. Nu este de competența Tribunalului să caute și să identifice în anexe motivele și argumentele pe care le-ar putea considera drept temei al acțiunii [29].

45. Prin urmare, în speță, în mod cu totul întemeiat, Tribunalul a refuzat să ia în considerare conținutul anexei C 7.

c) Concluzie intermediară

46. Prin urmare, al doilea și al treilea aspect ale primului motiv de sunt de asemenea inoperante.

3. Cu privire la principiul egalității armelor (al patrulea aspect al primului motiv)

47. În cadrul celui de al patrulea aspect al primului motiv, Dole argumentează că Tribunalul ar fi încălcat principiul egalității armelor prin faptul că nu a admis în procedura în primă instanță probele prezentate de Dole, în timp ce Comisiei i-ar fi permis să expună noi critici și argumente.

48. Fără îndoială, principiul egalității armelor, corolar al principiului unui proces echitabil în fața instanțelor Uniunii, are o importanță fundamentală. Acesta impune obligația de a oferi fiecărei părți o posibilitate rezonabilă de a-și susține cauza, inclusiv probele, în condiții care nu o plasează într-o situație de dezavantaj net în raport cu adversarul acesteia [30].

49. Cu toate acestea, în speță, critica privind pretinsa încălcare a principiului egalității armelor nu conține niciun argument esențial invocat de recurente din care să rezulte vreun dezavantaj procesual, cu atât mai mult un dezavantaj procesual *net*, suferit de Dole în raport cu Comisia în procedura în primă instanță.

27 — Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, EU:C:2005:408, punctele 97 și 100).

28 — Hotărârile Versalis/Comisia (C-511/11 P, EU:C:2013:386, punctul 115) și MasterCard și alții/Comisia (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 40).

29 — Hotărârile Dansk Rørindustri și alții/Comisia (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, EU:C:2005:408, punctele 98 și 100) și MasterCard și alții/Comisia (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 41).

30 — Hotărârile Suedia/API și Comisia (C-514/07 P, C-528/07 P și C-532/07 P, EU:C:2010:541, punctul 88) și Otis și alții (C-199/11, EU:C:2012:684, punctul 71).

50. Dimpotrivă, Dole își întemeiază critica doar pe o trimitere globală la considerațiile expuse în primul, în al doilea și în al treilea aspect ale primului motiv. Cu alte cuvinte, acest al patrulea aspect al primului motiv este legat indisociabil de primele trei aspecte menționate.

51. Întrucât primul, al doilea și al treilea aspect ale primului motiv au fost respinse, nu poate fi admis nici al patrulea aspect, întemeiat pe principiul egalității armelor.

4. Cu privire la critica stabilirii eronate de către Tribunal a situației de fapt (al cincilea aspect al primului motiv)

52. Prin intermediul celui de al cincilea și ultim aspect al primului motiv, Dole susține, în final, că Tribunalul a omis să stabilească în mod corect situația de fapt în conformitate cu articolele 64 și 65 din Regulamentul său de procedură. Eroarea de drept invocată de Dole constă în faptul că Tribunalul a adresat doar întrebări orale, fără a lua însă măsuri de organizare a procedurii și de cercetare judecătorească, deși, în privința anumitor fapte relevante în litigiu, a fost „în mod clar confuz”. Astfel, în opinia recurentelor, Tribunalul a încălcat principiile cercetării judecătorești, precum și obligația de a stabili în mod corect situația de fapt și, în egală măsură, dreptul de apărare al Dole.

53. Mai întâi, trebuie amintit că recurentele au obligația ca în cererea de recurs să indice cu precizie elementele criticate din hotărârea atacată, precum și argumentele juridice care susțin în mod concret această cerere [31]. Este respins ca vădit inadmisibil un recurs care nu are o structură coerentă, care se limitează la afirmații generale și care nu cuprinde indicații precise privind punctele din hotărârea atacată care ar fi afectate eventual de o eroare de drept [32].

54. Având în vedere caracterul extrem de vag al argumentației prezentate de Dole, avem îndoieli serioase cu privire la posibilitatea admiterii celui de al cincilea aspect al primului motiv. Astfel, cererea de recurs nu conține mai mult decât o mențiune ascunsă referitoare la o „confuzie” a Tribunalului legată de „fapte care circumscriu natura prețurilor de referință”. Cererea de recurs nu menționează în ce constă această „confuzie” și nici fragmentele din hotărârea atacată în care aceasta s-a manifestat în mod concret [33].

55. În orice caz, independent de această împrejurare, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, numai Tribunalul este competent să se pronunțe asupra eventualei necesități de a completa informațiile de care dispune în cauzele cu care este sesizat. Caracterul probant sau lipsa caracterului probant al actelor de procedură ține de aprecierea sa suverană a faptelor, care, potrivit unei jurisprudențe de asemenea constante, nu este de competența Curții în cadrul recursului, cu excepția cazului unei denaturări a faptelor sau a elementelor de probă [34].

31 — Hotărârile Telefónica și Telefónica de España/Comisia (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punctul 29) și MasterCard și alții/Comisia (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctele 151 și 215).

32 — Hotărârea Telefónica und Telefónica de España/Comisia (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punctul 30).

33 — În cadrul acestui al cincilea aspect al primului motiv, Dole nu precizează critica întemeiată pe denaturarea faptelor, invocată doar cu titlu accesoriu. Mai degrabă, Dole face trimitere la al doilea motiv. Prin urmare, ne vom limita de asemenea examinarea acestei chestiuni în cadrul celui de al doilea motiv (a se vedea mai jos punctele 61-70 din prezentele concluzii).

34 — Hotărârile din 10 iulie 2001, Ismeri Europa/Curtea de Conturi (C-315/99 P, EU:C:2001:391, punctul 19), Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland/Comisia (C-385/07 P, EU:C:2009:456, punctul 163) și E.ON Energie/Comisia (C-89/11 P, EU:C:2012:738, punctul 115) și în același sens Hotărârea Viega/Comisia (C-276/11 P, EU:C:2013:163, punctul 39).

56. Împrejurarea invocată de Dole că, în ședință, Tribunalul a adresat părților numeroase întrebări nu poate fi considerată în mod întemeiat ca fiind un indiciu pentru o neglijență a Tribunalului în stabilirea situației de fapt. Dimpotrivă, întrucât Tribunalul a chestionat părțile în mod intens, se poate admite că acesta a examinat cu foarte mare diligență detaliile obiectului litigiului. De altfel, întrebările adresate părților reprezintă o posibilitate prevăzută de normele de procedură în vederea eliminării neclarităților care pot subzista [35]. Rezultatul unei asemenea chestionări poate face absolut superfluă orice altă măsură formală de organizare a procedurii sau de cercetare judecătorească.

57. În plus, trebuie amintit că, în cauzele din materia concurenței, procedura desfășurată în fața instanțelor Uniunii se întemeiază pe principiul stabilirii situației de fapt și al administrării probelor de către părți [36]. Dacă în procedura în primă instanță Dole a avut impresia că măsurile de organizare a procedurii sau de cercetare judecătorească erau necesare, aceasta avea libertatea să formuleze cereri concrete în această privință la Tribunal [37]. Cu toate acestea, astfel cum recurentele au admis în ședința în fața Curții, Dole nu a formulat asemenea cereri în niciun moment în cursul procedurii în primă instanță, deși, în mod cert, au existat suficiente ocazii în acest sens. În aceste condiții, în prezent este foarte dificil ca Dole să invoce în faza recursului faptul că Tribunalul nu și-a îndeplinit obligațiile privind clarificarea situației de fapt [38].

58. În general, într-un litigiu având ca obiect o cauză de concurență, Tribunalul nu are obligația de a efectua din oficiu o nouă cercetare judecătorească completă a dosarului [39]. Cu totul excepțional, se poate prezuma că marja largă de apreciere a Tribunalului de a stabili care sunt mijloacele de probă concludente și utile pentru dovedirea unui anumit fapt devine o obligație de a administra din oficiu și alte probe, chiar și în cazul în care niciuna dintre părți nu a solicitat administrarea acestora. Acest lucru este valabil cu atât mai mult în cazul în care părțile din procedură sunt – precum în speță – întreprinderi mari care au o oarecare experiență în ceea ce privește problemele de drept concurențial și care sunt reprezentate de avocați specializați în acest domeniu [40].

59. În speță, recurentele nu au invocat nicio împrejurare specială care să permită concluzia că există, în mod excepțional, o obligație a Tribunalului să examineze din oficiu probele. În pofida faptului că am adresat o întrebare expresă în acest sens, ele nu au fost în măsură să menționeze asemenea împrejurări.

60. Prin urmare, nici al cincilea aspect al primului motiv nu poate fi admis, astfel încât primul motiv trebuie respins în totalitate.

B – *Al doilea motiv: denaturarea faptelor*

61. Prin intermediul celui de al doilea motiv, Dole susține că Tribunalul a denaturat o serie de fapte pertinente pentru aprecierea corectă a contextului juridic și economic al încălcării. Acest motiv privește punctele 152, 182, 184 și 232 din hotărârea atacată.

35 — Articolul 24 primul paragraf prima teză coroborat cu articolul 53 primul paragraf din Statutul Curții.

36 — Hotărârile Chalkor/Comisia (C-386/10 P, EU:C:2011:815, punctele 64 și 66), Schindler Holding și alții/Comisia (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punctul 46) și Siemens/Comisia (C-239/11 P, C-489/1 P și C-498/11 P, EU:C:2013:866, punctul 321); a se vedea în plus Concluziile noastre prezentate în cauzele Schindler Holding și alții/Comisia (C-501/11 P, EU:C:2013:248, punctul 47) și Nexans și Nexans France/Comisia (C-37/13 P, EU:C:2014:223, punctul 87).

37 — A se vedea în același sens Hotărârea Siemens/Comisia (C-239/11 P, C-489/11 P și C-498/11 P, EU:C:2013:866, punctul 322).

38 — Hotărârile Schindler Holding și alții/Comisia (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punctul 46) și Viega/Comisia (C-276/11 P, EU:C:2013:163, punctele 41 și 42).

39 — Hotărârile Chalkor/Comisia (C-386/10 P, EU:C:2011:815, punctul 66), Kone și alții/Comisia (C-510/11 P, EU:C:2013:696, punctul 32) și Telefónica și Telefónica de España/Comisia (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punctul 55).

40 — A se vedea în această privință Concluziile noastre prezentate în cauzele Schindler Holding și alții/Comisia (C-501/11 P, EU:C:2013:248, punctul 51) și Nexans și Nexans France/Comisia (C-37/13 P, EU:C:2014:223, punctele 87 și 88).

62. Mai precis, în esență este vorba despre trei chestiuni: în primul rând, dacă Tribunalul a asimilat în mod eronat prețurile de referință [41] și ofertele de preț [42], în al doilea rând, dacă Tribunalul a reținut în mod eronat utilizarea de către Dole a unui preț de referință pentru bananele galbene și, în al treilea rând, dacă prețurile de referință pentru bananele verzi și galbene erau atât de strâns legate la nivelul sectorului încât puteau fi considerate interconvertibile.

63. Trebuie arătat de la bun început că admiterea existenței unei denaturări a faptelor sau a probelor este subordonată îndeplinirii unor condiții stricte. O asemenea denaturare are loc numai atunci când, fără a recurge la noi elemente de probă, aprecierea elementelor de probă existente apare ca fiind vădit eronată [43].

64. Niciunul dintre argumentele invocate de Dole nu sugerează că aprecierea faptelor sau a probelor ar fi *vădit eronată*.

65. În primul rând, în ceea ce privește pretinsa asimilare a prețurilor de referință cu ofertele de preț la punctele 152, 182, 184 și 232 din hotărârea atacată, acești termeni nu sunt utilizați în toate fragmentele hotărârii. Doar la punctul 182 este utilizat termenul „preț de referință”, în timp ce la punctul 152 este vorba doar despre o „ofertă galbenă” [44], la punctul 184 despre un „preț galben” [45], iar la punctul 232 din nou despre un „preț galben” și un „preț verde”. În niciunul dintre fragmentele citate din hotărârea atacată Tribunalul nu asimilează prețurile de referință cu ofertele de preț și nici prețurile de referință cu prețurile plătite efectiv. Critica invocată în această privință de Dole este inoperantă.

66. În al doilea rând, în privința pretinsei utilizări de către Dole a unui preț de referință pentru bananele galbene, Tribunalul utilizează în general termenul „preț de referință galben” doar într-un singur fragment al hotărârii atacate, respectiv la punctul 182. Ar trebui să fie vorba mai degrabă despre o inadvertență de ordin redacțional decât de o apreciere vădit eronată a faptelor. În orice caz, din argumentația prezentată de Dole nu reiese în ce măsură această posibilă inexactitate în formularea punctului 182 a putut produce efecte asupra aprecierii de către Tribunal a situației de fapt din perspectiva dreptului concurenței și, în final, asupra dispozitivului hotărârii atacate. Or, în lipsa unor elemente concrete în acest sens, chiar dacă se dorește a se presupune că există o denaturare a faptelor, nu există motive pentru anularea hotărârii atacate [46].

67. În al treilea rând, în ceea ce privește chestiunea convertibilității la nivel de sector între prețurile de referință verzi și galbene, critica invocată de Dole referitoare la denaturarea faptelor este îndreptată împotriva punctului 232 din hotărârea atacată. În mod interesant, termenul „prețuri de referință” [47] contestat de Dole în raport cu acest fragment din hotărâre nu este absolut deloc utilizat. Este doar adevărat că, în acest fragment, Tribunalul consideră că există o corelație strânsă între „prețurile verzi” și „prețurile galbene”. Dole nu a prezentat niciun indiciu în sensul că această constatare ar putea fi falsă, cu atât mai mult *vădit falsă*. Dimpotrivă, concluzia Tribunalului se impune dacă se ține seama de probele examinate direct de prima instanță la punctele 220-231 precedente din hotărârea atacată, în special un e-mail transmis de un salariat al Atlanta la 2 ianuarie 2003. În acest e-mail sunt descrise

41 — În limba de procedură (engleză) „quotation prices”, iar în limba utilizată în deliberări (franceză) „prix de référence”.

42 — În limba de procedură „price quotes”, iar în limba utilizată în deliberări „offres de prix”. În privința „price quotes”, versiunea în limba germană a hotărârii atacate utilizează fie noțiunea „angebotene Preise”, fie noțiunea „Preisnotierungen”, această din urmă noțiune părând a avea în acest context un sens mai degrabă îndepărtat.

43 — Hotărârile PKK și KNK/Consiliul (C-229/05 P, EU:C:2007:32, punctul 37), Sniace/Comisia (C-260/05 P, EU:C:2007:700, punctul 37) și Lafarge/Comisia (C-413/08 P, EU:C:2010:346, punctul 17).

44 — În limba de procedură „a yellow quote”, iar în limba utilizată în deliberări „une offre jaune”.

45 — În limba de procedură „a yellow price”, iar în limba utilizată în deliberări „un prix jaune”.

46 — Hotărârile P & O European Ferries (Vizcaya) și Diputación Foral de Vizcaya/Comisia (C-442/03 P și C-471/03 P, EU:C:2006:356, punctele 67-69), Sison/Consiliul (C-266/05 P, EU:C:2007:75, punctele 70-72) și Inuit Tapiriit Kanatami și alții/Parlamentul și Consiliul (C-583/11 P, EU:C:2013:625, punctul 112).

47 — În limba de procedură „quotation prices”.

în mod clar interacțiunile dintre prețurile practicate de Chiquita și de Dole, chiar dacă una dintre întreprinderi se întemeiază pe un „preț galben”, iar cealaltă întreprindere se întemeiază pe un „preț verde”. Privită în ansamblu, nici critica întemeiată pe denaturare și îndreptată împotriva punctului 232 din hotărârea atacată nu este solidă.

68. În general, considerăm că, în cadrul acestui al doilea motiv, Dole invocă tot felul de subtilități semantice aberante care, în realitate, sub acoperirea unei critici privind o pretinsă denaturare a faptelor, pur și simplu urmăresc doar să determine Curtea să efectueze o nouă apreciere a situației de fapt [48]. Or, în calitate de instanță de recurs, Curtea nu poate substitui aprecierea Tribunalului privind datele de pe piață și situația concurenței cu propria apreciere [49].

69. De altfel, criticile invocate de recurente sunt deficitare prin faptul că scot din context anumite fragmente ale hotărârii. Dacă se examinează punctele criticate din hotărârea atacată nu în mod izolat, ci în contextul motivării hotărârii în ansamblu, se înțelege fără dificultate că Tribunalul a analizat în mod corect modul de funcționare a pieței bananelor din Europa de Nord, inclusiv în privința caracteristicilor ei specifice [50]. De asemenea, Tribunalul a apreciat în mod corect argumentul reiterat în mod constant de Dole referitor la lipsa concurenței la nivelul comerțului cu amănuntul între bananele pe care le comercializa și bananele comercializate de Chiquita [51]. Împrejurarea că, în final, acest argument nu a fost convingător în opinia Tribunalului nu este, în sine, de natură să întemeieze o critică privind denaturarea faptelor sau a elementelor de probă.

70. În concluzie, al doilea motiv trebuie respins

C – *Al treilea motiv: „caracterul inadecvat al aprecierii probelor” de către Tribunal*

71. Prin intermediul celui de al treilea motiv, care cuprinde nu mai puțin de cinci aspecte, Dole critică „caracterul inadecvat al aprecierii probelor de către Tribunal”. Dacă s-ar lua în considerare sensul literal al criticii formulate de Dole, acest al treilea motiv ar trebui declarat vădit inadmisibil, întrucât aprecierea faptelor și a probelor este doar de competența Tribunalului, iar nu de competența Curții, în calitate de instanță de recurs, sub rezerva unei eventuale critici privind denaturarea [52]. Cu toate acestea, o examinare mai detaliată relevă că această critică privind pretinsul „caracter inadecvat al aprecierii probelor” disimulează, în esență, diverse critici referitoare la motivarea hotărârii atacate, la cerințele juridice de motivare a deciziei în litigiu și la calificarea juridică a faptelor.

1. Cu privire la structura pieței și la poziția întreprinderilor în cauză – pertinența bananelor verzi și galbene pentru calcularea cotelor de piață (primul aspect al celui de al treilea motiv)

72. În cadrul celui de al treilea motiv, Dole critică Tribunalul pentru faptul că, în lipsa unei motivări adecvate, a confirmat calculele referitoare la cotele de piață cumulate ale Dole, Chiquita și Del Monte/Weichert pe baza cărora Comisia s-a întemeiat în decizia în litigiu pentru a descrie structura pieței relevante.

48 — Hotărârile Lafarge/Comisia (C-413/08 P, EU:C:2010:346, punctul 23), Ziegler/Comisia (C-439/11 P, EU:C:2013:513, punctele 75 și 76) și FLSmidth/Comisia (C-238/12 P, EU:C:2014:284, punctul 31).

49 — Hotărârea British Airways/Comisia (C-95/04 P, EU:C:2007:166, punctul 137).

50 — A se vedea în special punctele 226-228 din hotărârea atacată.

51 — A se vedea din nou punctele 128-132 din hotărârea atacată.

52 — Ordonanța San Marco/Comisia (C-19/95 P, EU:C:1996:331, punctele 39 și 40) și Hotărârile Comisia/Schneider Electric (C-440/07 P, EU:C:2009:459, punctul 103) și Telefónica și Telefónica de España/Comisia (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punctul 84). În mod similar, a se vedea Hotărârea MasterCard și alții/Comisia (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 60).

73. Această critică este îndreptată mai întâi împotriva punctului 353 din hotărârea atacată, în care Tribunalul se asociază constatării Comisiei potrivit căreia „Dole, Chiquita și Weichert dispuneau de o cotă substanțială de piață”. Contextul acestei constatări a fost acela că, în decizia în litigiu, Comisia a considerat că cota de piață cumulată a Chiquita, a Dole și a Weichert era cuprinsă între 45 % și 50 %, întemeiată pe valoarea vânzărilor de banane în Europa de Nord în anul 2002 [53], respectiv între 40 % și 45 % dacă se ține seama de „consumul aparent de banane proaspete în Europa de Nord” în același interval [54].

74. Dole formulează obiecții, considerând că, potrivit acestor estimări, cotele de piață cumulate ale întreprinderilor în cauză sunt foarte ridicate. Astfel, cifrele ar fi umflate, întrucât Comisia a luat în considerare împreună bananele verzi și galbene, fără a ține seama că în Europa de Nord erau importate numai banane verzi și că o anumită cantitate de asemenea banane verzi sunt mai întâi vândute între importatori, înainte de a fi comercializate în detaliu în stare maturată. Potrivit Dole, în acest mod, la stabilirea cotelor de piață, cantitatea de banane vândute pe piața Europei de Nord ar fi fost luată în considerare de două ori.

75. În opinia recurentelor, Tribunalul nu ar fi analizat suficient obiecția formulată de Dole, astfel încât hotărârea atacată este nemotivată în acest sens.

76. Această critică este surprinzătoare, întrucât, la punctele 351-354 din hotărârea atacată, Tribunalul face considerații exprese cu privire la această obiecție formulată de Dole și o respinge, în esență, pentru motivul că argumentația prezentată de Dole „se bazează pe o premisă eronată, și anume pe distincția dintre banane galbene și banane verzi [55].

77. Așadar, întrucât există o motivare, deși succintă, a Tribunalului, se poate ridica întrebarea dacă Dole nu este de acord, *pe fond* cu fragmentele respective ale hotărârii atacate. O asemenea critică pe fond nu este însă adecvată pentru a pune în discuție legalitatea formală a hotărârii atacate din perspectiva obligației de motivare. Dole poate să aibă o opinie diferită în ceea ce privește fondul față de cea exprimată de Tribunal. Totuși, această împrejurare nu poate, în sine, să ducă la concluzia că hotărârea atacată este nemotivată [56].

78. Cu toate acestea, din critica referitoare la motivare invocată de Dole se ridică și problema dacă, din punct de vedere formal, Tribunalul avea obligația *să motiveze mai detaliat* hotărârea atacată în ceea ce privește critica formulată de Dole referitoare la calcularea cotelor de piață cumulate ale întreprinderilor în cauză.

79. Obligația de motivare corespunzătoare a hotărârilor din primă instanță decurge din articolul 36 coroborat cu articolul 53 primul paragraf din Statutul Curții. Potrivit unei jurisprudențe constante, motivarea unei hotărâri trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul Tribunalului, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile deciziei adoptate, iar Curții să își exercite controlul [57].

53 — Considerentele (26) și (27) ale deciziei în litigiu și punctul 345 din hotărârea atacată.

54 — Considerentul (31) al deciziei în litigiu și punctul 350 din hotărârea atacată.

55 — Punctul 352 prima teză din hotărârea atacată.

56 — Hotărârile Wunenburger/Comisia (C-362/05 P, EU:C:2007:322, punctul 80) și Gogos/Comisia (C-583/08 P, EU:C:2010:287, punctul 35).

57 — Hotărârea Consiliul/De Nil și Impens (C-259/96 P, EU:C:1998:224, punctele 32 și 33), France Télécom/Comisia (C-202/07 P, EU:C:2009:214, punctul 29) și Mindo/Comisia (C-652/11 P, EU:C:2013:229, punctul 29).

80. Desigur, nemotivarea poate rezulta și din faptul că, în hotărâre, Tribunalul nu s-a pronunțat cu privire la un capăt de cerere [58], la un motiv [59] sau, pe de altă parte, cu privire la un argument prezentat de părți [60].

81. Totuși, trebuie observat că Tribunalul nu are obligația să realizeze o motivare care să urmeze în mod exhaustiv toate argumentele prezentate de părțile în litigiu, în special atunci când acestea nu sunt suficient de clare și de precise [61]. Dimpotrivă, motivarea Tribunalului poate fi implicită, cu condiția de a permite persoanelor interesate să cunoască motivele pentru care Tribunalul nu a admis argumentele acestora, iar Curții să dispună de elemente suficiente pentru a-și exercita controlul [62]. În sfârșit, este decisiv să se cunoască dacă, în motivare, Tribunalul a examinat toate încălcările criticate ale legislației și dacă a răspuns în mod adecvat la *partea principală din argumentarea* părților [63].

82. În speță, se poate susține cu dificultate că critica formulată de Dole împotriva cifrelor utilizate de Comisie în ceea ce privește cotele de piață cumulate ale întreprinderilor în cauză a constituit o *parte principală* a argumentației sale prezentate în procedura în primă instanță. Dimpotrivă, această critică a avut doar un rol accesoriu în cadrul observațiilor scrise prezentate de Dole în fața Tribunalului. Astfel, Dole a consacrat acestei chestiuni un singur punct în cererea introductivă [64], iar în memoriul în replică doar o jumătate de frază [65]. Pe fond, Dole s-a limitat să afirme că cota de piață calculată de Comisie este „considerabil exagerată”, iar dintr-un sondaj independent al consumatorilor a rezultat că, în Germania, cota de piață cumulată a Chiquita, a Dole și a Del Monte/Weichert era mai mică de 25 %.

83. În cadrul procedurii în primă instanță, critica pe care Dole se concentrează în prezent în procedura de recurs, potrivit căreia Comisia nu ar fi trebuit să ia în considerare împreună bananele verzi și pe cele galbene, reiese doar dintr-o notă de subsol [66]. Din argumentația scrisă prezentată de Dole în prima instanță nu reiese de nicăieri o dublă luare în considerare a bananelor ca urmare a unei posibile includeri a vânzărilor dintre importatori.

84. Astfel cum Dole a admis în răspunsul dat la o întrebare expresă adresată de Curte, niciuna dintre chestiuni – pe de o parte, dubla luare în considerare a bananelor verzi și galbene, iar pe de altă parte, dubla luare în considerare a bananelor care au făcut obiectul negocierilor dintre importatori – nu a făcut obiectul unor dezbateri mai aprofundate în ședința în fața Tribunalului

85. În aceste condiții, Tribunalul nu poate fi criticat pentru faptul că, în hotărârea atacată, a renunțat să efectueze o examinare aprofundată a acestor două aspecte. Așadar, în acest context nu poate fi vorba despre o încălcare a obligației de motivare din perspectiva niciunui criteriu imaginabil.

58 — Hotărârea Evropaïki Dynamiki/Comisia (C-200/10 P, EU:C:2011:281, punctul 33).

59 — Hotărârile Vidrányi/Comisia (C-283/90 P, EU:C:1991:361, punctul 29), Comisia/Greencore (C-123/03 P, EU:C:2004:783, punctele 40 și 41) și Gogos/Comisia (C-583/08 P, EU:C:2010:287, punctul 29).

60 — Hotărârile Ferriere Nord/Comisia (C-219/95 P, EU:C:1997:375), Dansk Rørindustri și alții/Comisia (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, EU:C:2005:408, punctul 244) și France Télécom/Comisia (C-202/07 P, EU:C:2009:214, punctul 41), în fiecare dintre aceste hotărâri fiind expuse argumente în favoarea reducerii amenzilor.

61 — Hotărârile Connolly/Comisia (C-274/99 P, EU:C:2001:127, punctul 121) și FIAMM și alții/Consiliul și Comisia (C-120/06 P și C-121/06 P, EU:C:2008:476, punctul 91).

62 — Hotărârile Ziegler/Comisia (C-439/11 P, EU:C:2013:513, punctul 82), Gascogne Sack Germania/Comisia (C-40/12 P, EU:C:2013:768, punctul 35) și MasterCard și alții/Comisia (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 189).

63 — Hotărârile Komninou și alții/Comisia (C-167/06 P, EU:C:2007:633, punctul 22) și Mindo/Comisia (C-652/11 P, EU:C:2013:229, punctul 41).

64 — Punctul 118 din cererea de sesizare a primei instanțe.

65 — Punctul 40 din memoriul în replică în primă instanță amintește doar, între ghilimele, „cifrele exagerate ale Comisiei”.

66 — Nota de subsol 86 din cererea de sesizare a primei instanțe. Nota de subsol 44 din memoriul în replică în prima instanță reia această critică.

Considerații suplimentare cu privire la critica pe fond a cifrelor referitoare la cotele de piață

86. Adăugăm, doar din rațiuni de exhaustivitate, că argumentele prezentate de Dole în cadrul acestui prim aspect al celui de al treilea motiv nu constituie un temei adecvat pentru o critică pe fond a considerațiilor Tribunalului referitoare la cotele de piață cumulate ale întreprinderilor în cauză.

87. Întrucât aprecierea elementelor de fapt și a mijloacelor de probă este de competența exclusivă a Tribunalului, nu este, așadar, de competența Curții, în cadrul unui recurs, să substituie cu propria apreciere privind datele referitoare la piață și la situația concurenței pe cea a Tribunalului [67].

88. Astfel, în procedura de recurs, Curtea este solicitată să examineze calificarea juridică a faptelor stabilită de Tribunal, precum și să constate o eventuală denaturare a faptelor și a probelor [68]. Cu toate acestea, în privința calculării cotelor de piață cumulate, contestată în acest context, Dole nu a invocat niciuna dintre cele două critici amintite [69].

89. Independent de această împrejurare, susținerile Dole referitoare la pretinsele inexactități apărute la calcularea cotelor de piață cumulate ale întreprinderilor în cauză sunt mult prea generale și imprecise pentru a putea fi examinate în mod rezonabil [70]. În special, Dole nu a furnizat nicio informație cu privire la volumul vânzărilor de banane între importatori, pe care le-a invocat. A fost vorba despre o practică extinsă sau numai despre un fenomen marginal [71]? În lipsa unei detalieri din partea Dole [72], în final este imposibil să se stabilească dacă includerea eventuală a vânzărilor efectuate între importatori a putut avea un efect considerabil asupra cotelor de piață evaluate în decizia în litigiu și atestate, la rândul său, de Tribunal.

90. În concluzie, primul aspect al celui de al treilea motiv trebuie respins.

2. Cu privire la descrierea schimbului de informații dintre întreprinderile în cauză (al doilea, al treilea și al patrulea aspect ale celui de al treilea motiv)

91. Prin intermediul celui de al doilea, al celui de al treilea și al celui de al patrulea aspect ale celui de al treilea motiv, Dole invocă o serie de erori de drept săvârșite de Tribunal care, împreună, au legătură cu descrierea schimbului de informații dintre întreprinderile în cauză, care face obiectul litigiului.

67 — Hotărârea British Airways/Comisia (C-95/04 P, EU:C:2007:166, punctul 137).

68 — Hotărârile Comisia/Brazzelli Lualdi și alții (C-136/92 P, EU:C:1994:211, punctul 49), Comisia/Schneider Electric (C-440/07 P, EU:C:2009:459, punctul 191), Consiliul/Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group (C-337/09 P, EU:C:2012:471, punctul 55) și Ziegler/Comisia (C-439/11 P, EU:C:2013:513, punctul 74).

69 — Dole *nu* și-a întemeiat critica invocată în cadrul celui de al doilea motiv, referitoare la denaturarea faptelor, pe o pretinsă calculare eronată a cotelor de piață.

70 — Hotărârile Lindorfer/Consiliul (C-227/04 P, EU:C:2007:490, punctul 83), Schindler Holding și alții/Comisia (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punctul 45) și MasterCard și alții/Comisia (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 151).

71 — Potrivit explicațiilor furnizate de Comisie în ședința în fața Curții, față de care Dole nu a formulat obiecții, vânzările de banane dintre importatori nu erau foarte importante. Constatările Comisiei din considerentele (451)-(453), care nu au fost contestate, permit deopotrivă această concluzie, chiar dacă se înscriu în alt context.

72 — În procedura desfășurată la Tribunal, s-ar fi putut spera să se obțină măcar date concrete privind vânzările eventuale ale Dole către alți importatori sau privind achizițiile efectuate de Dole de la alți importatori. Astfel, Dole deține toate informațiile pertinente privind propriile tranzacții cu banane.

a) Cu privire la cerințele de motivare a deciziei în litigiu (al doilea și al treilea aspect ale celui de al treilea motiv)

92. Mai întâi, Dole impută Tribunalului că acesta a stabilit cerințe minime pentru motivarea deciziei în litigiu. În opinia Dole, Tribunalul ar fi trebuit să solicite Comisiei o descriere mai exactă a obiectelor cu privire la care întreprinderile în cauză au schimbat informații între ele în scop anticoncurențial (al doilea aspect al celui de al treilea motiv) și ar fi trebuit să impună Comisiei indicarea în detaliu a factorilor de formare a prețurilor pe care s-a întemeiat încălcarea constatată având un scop anticoncurențial (al treilea aspect al celui de al treilea motiv). Ambele aspecte se suprapun în mod larg. Prin urmare, acestea trebuie examinate împreună.

93. Cerințele juridice privind motivarea deciziilor Comisiei în domeniul dreptului concurenței rezultă din articolul 253 CE (devenit articolul 296 al doilea paragraf TFUE). Potrivit unei jurisprudențe constante, această motivare a raționamentului Comisiei trebuie menționată în mod clar și neechivoc, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente să își exercite controlul [73].

94. Cu toate acestea, nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, având în vedere că problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse de articolul 253 CE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă [74].

95. Tribunalul a citat în detaliu considerente ale deciziei atacate și, printre altele, a subliniat că, în speță, schimbul de informații dintre întreprinderile în cauză a privit stocurile, stocurile de importuri excedentare în porturi, evaluarea cererii de piață scontate și dezvoltarea pieței, în special prin „promoții”, iar ulterior probabilitatea unei majorări generale, a unei scăderi sau a unei stagnări a prețurilor de pe piață [75].

96. În opinia noastră, această enumerare denotă cu suficientă claritate că Dole nu putea să persiste în incertitudinea cu privire la obiectul exact al încălcării care i-a fost imputată. Această concluzie este valabilă cu atât mai mult cu cât detaliile menționate cu privire la schimbul de informații dintre întreprinderile în cauză au provenit printre altele din declarațiile pe care însăși Dole le-a dat în cadrul procedurii administrative [76].

97. În plus, Tribunalul a subliniat în mod corect că din articolul 253 CE nu rezultă obligația Comisiei „de a stabili, în mod general, […] o listă exhaustivă a factorilor care trebuie să fie luați în considerare *a priori* ca fiind iliciți în sectorul în cauză” [77]. Astfel, spre deosebire de cele ce par a fi sugerate de Dole, într-o decizie adoptată în temeiul articolului 7 și al articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1/2003 [78], Comisia nu are obligația de a da participanților la înțelegere nicio orientare pentru forma viitoare pe care trebuie să o aibă comportamentul lor pe piață. Dimpotrivă, întreprinderile în cauză, precum și toți ceilalți operatori de pe piață au obligația să respecte, sub propria răspundere, interdicția de a săvârși prin comportamentul lor pe piață o încălcare a normelor de concurență în cadrul pieței interne.

73 — Hotărârile Bertelsmann și Sony Corporation of America/Impala (C-413/06 P, EU:C:2008:392, punctul 166), Elf Aquitaine/Comisia (C-521/09 P, EU:C:2011:620, punctul 147) și Ziegler/Comisia (C-439/11 P, EU:C:2013:513, punctul 115).

74 — Hotărârile Bertelsmann și Sony Corporation of America/Impala (C-413/06 P, EU:C:2008:392, punctul 166), Elf Aquitaine/Comisia (C-521/09 P, EU:C:2011:620, punctul 150) și Ziegler/Comisia (C-439/11 P, EU:C:2013:513, punctul 116).

75 — Punctele 262 și 263 din hotărârea atacată.

76 — Punctul 264 coroborat cu punctele 262 și 263 din hotărârea atacată.

77 — Punctul 261 din hotărârea atacată.

78 — Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167, rectificare în Ediție specială, 08/vol. 4, p. 269).

98. Astfel, cu totul întemeiat, Tribunalul a respins critica formulată de Dole privind nemotivarea deciziei în litigiu [79].

b) Cu privire la argumentul prezentat de Dole potrivit căruia salariații care au participat la schimbul de informații nu erau personal responsabili pentru stabilirea prețurilor de referință (al patrulea aspect al celui de al treilea motiv)

99. În continuare, Dole critică [80] Tribunalul pentru faptul că nu a răspuns la argumentul acesteia potrivit căruia salariații Chiquita și ai Dole nu puteau participa în mod credibil la un schimb de informații deoarece, la nivelul întreprinderilor, nu aveau competența să stabilească prețurile de referință. Prin intermediul acestei critici, Dole invocă o nemotivare a hotărârii atacate [81].

100. Or, după cum Comisia subliniază în mod întemeiat, acest argument are la bază o interpretare eronată a hotărârii atacate. În realitate, punctele 577-582 din această hotărâre sunt consacrate expres argumentului prezentat de Dole. Aceasta poate să aibă o opinie diferită în ceea ce privește fondul față de cea exprimată de Tribunal. Totuși, împrejurarea respectivă nu poate, în sine, să ducă la concluzia că hotărârea atacată este afectată de nemotivare [82].

101. Pe fond, argumentul prezentat de Dole este în egală măsură eronat. Astfel, chiar dacă salariatul unei întreprinderi nu stabilește personal prețurile de referință ale acesteia, totuși, în temeiul acestei calități, dispune de informații de la nivelul întreprinderii, le schimbă cu partenerii săi de discuție din alte întreprinderi și contribuie astfel la atenuarea gradului de incertitudine cu privire la funcționarea pieței care ar exista în condiții normale de concurență. În general, această constatare este valabilă pentru acel salariat care, privit din exterior, la nivelul întreprinderii nu are competență de decizie în domeniul politicii comerciale și al prețurilor, dar care poate participa deopotrivă la încălcări ale concurenței [83].

102. Prin urmare, al doilea, al treilea și al patrulea aspect ale celui de al treilea motiv sunt, în ansamblu, inoperante.

3. Cu privire la noțiunea de restrângere a concurenței prin obiect (al cincilea aspect al celui de al treilea motiv)

103. În sfârșit, prin intermediul celui de al cincilea și ultim aspect al acestui al treilea motiv, Dole susține că Tribunalul a calificat situația de fapt în mod eronat din punct de vedere juridic și a încălcat normele în materia probelor, prin faptul că a considerat că discuțiile dintre salariații întreprinderilor în cauză au constituit o restrângere a concurenței prin obiect. În opinia Dole, schimbul de informații din speță nu este adecvat pentru a elimina incertitudinile referitoare la comportamentul avut în vedere de întreprinderile în cauză în legătură cu politica lor tarifară.

79 — Punctul 267 din hotărârea atacată.

80 — În măsura în care această critică prezintă importanță și pentru al cincilea aspect al celui de al treilea motiv, vom face în acest context considerațiile următoare.

81 — A se vedea în acest sens Hotărârile Komninou și alții/Comisia (C-167/06 P, EU:C:2007:633, punctul 22), Gogos/Comisia (C-583/08 P, EU:C:2010:287, punctul 29) și Mindo/Comisia (C-652/11 P, EU:C:2013:229, punctul 41).

82 — Hotărârile Wunenburger/Comisia (C-362/05 P, EU:C:2007:322, punctul 80) și Gogos/Comisia (C-583/08 P, EU:C:2010:287, punctul 35).

83 — A se vedea în acest sens Hotărârile Musique diffusion française și alții/Comisia (100/80-103/80, EU:C:1983:158, punctul 97) și Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71, punctul 25), precum și Concluziile noastre prezentate în cauza Schindler Holding și alții/Comisia (C-501/11 P, EU:C:2013:248, punctele 128-131).

104. La prima vedere, am putea conchide că prin aceste argumente Dole ar intenționa în mod inadmisibil să determine Curtea, în calitate de instanță de recurs, să substituie prin propria apreciere cu privire la situația de fapt și la elementele de probă pe cea realizată de Tribunal. În realitate, în speță Curții i se solicită să verifice dacă aprecierea Tribunalului referitoare la fapte și la mijloacele de probă s-a realizat conform criteriilor și regulilor corecte. Este vorba despre o chestiune de drept care poate fi supusă controlului efectuat de Curte în calitate de instanță de recurs [84] și care, în contextul Hotărârii CB/Comisia [85], pronunțată recent, prezintă un interes special.

105. Arătăm de la bun început că, în speță, Tribunalul a examinat în detaliu împrejurările specifice pieței și, în această privință, argumentele prezentate și a întemeiat într-un mod ușor de înțeles rațiunea pentru care schimbul de informații între întreprinderile în cauză trebuie considerat, prin natura sa, ca fiind dăunător pentru buna funcționare a concurenței. În acest sens, prezenta cauză se diferențiază în mod fundamental de cauza CB/Comisia menționată.

a) Criteriile juridice relevante

106. În cadrul domeniului de aplicare al articolului 81 CE (devenit articolul 101 TFUE), caracterul anticoncurențial al unei practici a întreprinderilor rezultă nu numai din efectele pe care le produce, ci și din obiectul său. Această concluzie este valabilă în egală măsură în privința acordurilor, a deciziilor și a practicilor concertate [86].

107. Nu orice schimb de informații între concurenți are ca obiect, în mod necesar, împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței interne, în sensul articolului 81 alineatul (1) CE [87].

108. Pentru a aprecia dacă, prin natura sa, un asemenea schimb de informații reprezintă o restrângere suficientă a concurenței pentru a fi considerat o restrângere a concurenței prin obiect, în sensul articolului 81 alineatul (1) CE, trebuie să se țină seama de obiectivele pe care urmărește să le atingă, precum și de contextul economic și juridic în care are loc acest schimb de informații [88]. În cadrul aprecierii contextului respectiv, trebuie să se țină seama deopotrivă de natura bunurilor sau a serviciilor afectate, de condițiile reale de funcționare și de structura pieței sau a piețelor relevante [89]. Deși intenția părților nu constituie un element necesar, ea poate fi luată de asemenea în considerare în cadrul acestei aprecieri [90].

84 — Hotărârile Aalborg Portland și alții/Comisia (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, EU:C:2004:6, punctul 125), Bertelsmann și Sony Corporation of America/Impala (C-413/06 P, EU:C:2008:392, punctul 117) și Comisia/Stichting Administratiekantoor Portielje (C-440/11 P, EU:C:2013:514, punctul 59).

85 — C-67/13 P, EU:C:2014:2204.

86 — Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 24).

87 — A se vedea în acest sens Concluziile noastre prezentate în cauza T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:110, punctul 37).

88 — Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 27) și în același sens Hotărârile Allianz Hungária Biztosító și alții (C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 37) și CB/Comisia (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 53).

89 — Hotărârile Allianz Hungária Biztosító și alții (C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 36) și CB/Comisia (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 53).

90 — Hotărârile T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 27), Allianz Hungária Biztosító și alții (C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 37) și CB/Comisia (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 54).

109. În cazul în care, pe baza criteriilor arătate mai sus, rezultă că un schimb de informații între concurenți poate fi considerat, prin natura sa, ca fiind dăunător pentru buna funcționare a concurenței, astfel, cu alte cuvinte, că acesta reprezintă, prin el însuși, o restrângere suficientă a concurenței, nu trebuie analizate și avute în vedere efectele sale concrete asupra concurenței [91]. Este doar necesar ca schimbul de informații să fie apt în mod concret să restrângă sau să denatureze concurența în cadrul pieței interne [92].

110. În plus, potrivit jurisprudenței Curții, operează prezumția relativă că întreprinderile participante la acțiunea concertată care rămân active pe piață țin seama de schimbul de informații cu concurenții lor pentru a determina propriul comportament pe această piață, iar proba contrară revine întreprinderilor în cauză [93].

b) Aplicarea criteriilor juridice relevante la cazul specific

111. Spre deosebire de cele susținute de Dole, nu observăm niciun indiciu care să demonstreze că, în speță, Tribunalul a aplicat în mod eronat sau a examinat într-un mod foarte superficial criteriile juridice menționate mai sus [94].

– Cu privire la natura și la obiectul schimbului de informații

112. Potrivit unuia dintre principalele argumente prezentate de Dole, pe care recurentele îl reiterează nu numai aici, ci și în alte contexte, întreprinderile în cauză nu au efectuat un schimb de informații privind prețurile reale, ci doar un schimb de informații privind tendințele prețurilor de referință.

113. În această privință, trebuie arătat că un schimb de informații nu are un caracter anticoncurențial numai în cazul în care privește în mod direct prețurile practicate pe piață de întreprinderile în cauză. Astfel cum Curtea s-a pronunțat deja, articolul 81 CE (articolul 101 TFUE) urmărește deopotrivă să protejeze structura pieței și, prin aceasta, concurența în sine [95]. Prin urmare, constatarea existenței obiectului anticoncurențial al unei anumite măsuri nu depinde de existența unei legături directe între aceasta și prețul de consum [96]. De asemenea, nu este necesară existența unei legături directe între informațiile care au făcut obiectul schimbului și prețurile cu ridicata. Dimpotrivă, pentru a reține existența unui obiect anticoncurențial, este suficient ca schimbul de informații între concurenți să privească factori relevanți pentru politica lor tarifară sau, în general, pentru comportamentul pe care îl adoptă pe piață [97].

114. În speță, situația se prezintă exact în acest mod.

91 — Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctele 29 și 30) și în același sens Hotărârile Football Association Premier League și alții (C-403/08 și C-429/08, EU:C:2011:631, punctul 135), Allianz Hungária Biztosító și alții (C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 34) și CB/Comisia (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctele 49-52 și 57 până la sfârșit).

92 — Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctele 31 și 43) și în același sens Hotărârea Allianz Hungária Biztosító și alții (C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 38).

93 — Hotărârile Comisia/Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, punctele 121 și 126), Hüls/Comisia (C-199/92 P, EU:C:1999:358, punctele 162 și 167) și T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 51), precum și Concluziile noastre prezentate în cauza T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:110, punctul 75).

94 — În continuare nu vom examina numai argumentele expuse de Dole în cadrul celui de al cincilea aspect al celui de al treilea motiv, ci și alte argumente pe care Dole le-a expus cu titlu accesoriu cu privire la această chestiune în cadrul altor motive.

95 — Hotărârile T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 38) și GlaxoSmithKline Services/Comisia (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P și C-519/06 P, EU:C:2009:610, punctul 63).

96 — Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctele 36-39).

97 — A se vedea în acest sens Hotărârile Suiker Unie și alții/Comisia (40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, EU:C:1975:174, punctul 173), Deere/Comisia (C-7/95 P, EU:C:1998:256, punctul 86) și T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 32).

115. Potrivit constatărilor detaliate ale Tribunalului împotriva cărora Dole nu a invocat nicio critică din perspectiva denaturării, în speță au fost efectuate comunicări bilaterale între întreprinderile în cauză privind stabilirea prealabilă a prețurilor, în cadrul cărora au fost discutate prețurile de referință și anumite tendințe ale prețurilor [98].

116. De asemenea, tot potrivit constatărilor Tribunalului, care, de altfel, rezultă din propriile declarații date de Dole, prețurile de referință au prezentat importanță pentru piața relevantă [99]. În special, aceste prețuri de referință ale importatorilor de banane au fost luate în considerare, în speță, în calitate de semnale, tendințe sau informații pentru piață în ceea ce privește evoluția avută în vedere a prețului bananelor. În plus, în anumite tranzacții, prețul avea o legătură directă cu prețurile de referință, în aplicarea formulelor bazate pe acestea [100].

117. Adăugăm că, din punctul de vedere al întreprinderii, stabilirea în general a unor prețuri de referință și schimbul de informații cu concurenții referitor la evoluția acestora ar fi puțin logică dacă prețurile de referință proprii și informațiile primite referitoare la prețurile de referință ale concurenților nu ar avea impact asupra comportamentului viitor al fiecărei întreprinderi pe piață și asupra prețurilor pe care acestea le aplică în realitate.

118. Prin urmare, după ce a luat în discuție în detaliu particularitățile concrete ale pieței și argumentele prezentate de Dole, Tribunalul a concluzionat în mod întemeiat că schimbul de informații efectuat între întreprinderile în cauză a avut un obiect anticoncurențial [101].

119. Astfel, un asemenea schimb de informații între concurenți cu privire la factorii relevanți pentru prețuri contravine în mod flagrant cerinței autonomiei, care caracterizează comportamentul întreprinderilor pe piață într-un sistem de concurență efectivă [102]. Prin urmare, fără a fi necesare alte clarificări, schimbul de informații prezintă, în sine, un grad suficient de nocivitate pentru concurență și, prin natura sa, poate fi deja considerat dăunător pentru buna funcționare a concurenței [103].

120. În acest sens, prezenta cauză se diferențiază fundamental de cauza Asnef-Equifax [104], invocată de Dole, care a privit sistemul spaniol de schimb de informații referitoare la credit. Astfel, un schimb de informații referitor la solvabilitatea persoanelor creditate precum în cauza Asnef-Equinax este destinat în primul rând ameliorării funcționării pieței și creării acelorași condiții de concurență tuturor furnizorii de credit, fără ca un operator de pe piață să dezvăluie într-un anumit mod concurenților săi condițiile pe care dorește să le acorde clientelei sale. Un schimb de informații precum cel din prezenta cauză, care, în esență, privește factorii de stabilire prealabilă a prețurilor de referință și tendințele prețurilor, are tocmai un efect invers: prin intermediul acestuia, întreprinderile în cauză dezvăluie concurenților, cel puțin parțial, comportamentul pe piață pe care intenționează să îl adopte și informații sensibile referitoare la previziunile lor în materia prețurilor. Acesta poate elimina incertitudinile asupra comportamentului avut în vedere de întreprinderile în cauză și poate determina condiții de concurență care nu corespund condițiilor normale de pe acea piață.

98 — A se vedea în special punctele 15-17, 74, 187, 256 și 583 din hotărârea atacată, precum și considerentele (51)-(57) ale deciziei în litigiu.

99 — Punctele 434-576 din hotărârea atacată: a se vedea în special punctele 442-470 din hotărârea atacată, care sunt întemeiate pe declarațiile date de Dole.

100 — Punctele 19, 574 și 638 din hotărârea atacată, precum și considerentul (115) al deciziei în litigiu.

101 — A se vedea în special punctele 553, 585 și 654 din hotărârea atacată.

102 — Cu privire la cerința autonomiei, a se vedea printre multe altele Hotărârile Suiker Unie și alții/Comisia (40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, EU:C:1975:174, punctul 173), Deere/Comisia (C-7/95 P, EU:C:1998:256, punctele 86 și 87) și T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctele 32 și 33).

103 — Cu privire la aceste criterii, a se vedea din nou Hotărârea CB/Comisia, pronunțată recent (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, în special punctele 50 și 57).

104 — Hotărârea Asnef-Equifax și Administración del Estado (C-238/05, EU:C:2006:734).

121. Dole încearcă încă o dată să discrediteze constatarea Tribunalului privind obiectivul anticoncurențial, afirmând că întreprinderile în cauză au vorbit mai degrabă despre probleme lipsite de interes, constând în „conversații cu privire la condițiile generale ale pieței” și „condițiile meteo”.

122. Cu toate acestea, pe plan juridic, și acest argument este total inoperant. Astfel, nu prezintă importanță dacă schimbul de informații privind factorii relevanți pentru prețuri au constituit obiectul principal al intrării în contact între întreprinderile în cauză sau a avut loc doar cu ocazia (respectiv sub pretextul) unei intrări în contact, care, luată ca atare, nu a urmărit niciun obiect anticoncurențial [105].

123. Având în vedere cele de mai sus, critica formulată de Dole referitoare la natura și la obiectul schimbului de informații trebuie respinsă.

– Cu privire la frecvența și la regularitatea schimbului de informații

124. O altă critică formulată de Dole, care reiese de asemenea din mai multe puncte ale argumentației sale prezentate în procedura de recurs, privește frecvența și regularitatea schimbului de informații dintre întreprinderile în cauză. Dole susține că decizia în litigiu și hotărârea atacată sunt neclare în această privință.

125. Astfel, spre deosebire de opinia exprimată de Dole, constatarea existenței unui schimb de informații având un obiect anticoncurențial nu depinde, din punct de vedere strict juridic, de existența unui schimb de informații între întreprinderile în cauză frecvent și regulat. Potrivit jurisprudenței, chiar și un singur schimb de informații poate constitui temeiul pentru constatarea unei încălcări și pentru aplicarea unei amenzi, în cazul în care, ulterior acestui schimb de informații, întreprinderile în cauză au rămas active pe piață [106]. În orice caz, frecvența și regularitatea cu care a fost efectuat schimbul de informații pot prezenta eventual relevanță pentru cuantumul amenzii.

126. Astfel, critica formulată de Dole privind pretinsa lipsă a constatărilor Comisiei și Tribunalului în privința frecvenței și a regularității schimbului de informații dintre întreprinderile în cauză este inoperantă.

– Cu privire la structura pieței

127. În sfârșit, Dole subliniază în mai multe ocazii în procedura de recurs că cotele de piață cumulate ale întreprinderilor în cauză, astfel cum au fost stabilite de Comisie și de Tribunal, sunt „exagerate” sau „umflate” [107]. Avem impresia că, prin intermediul acestei critici, Dole dorește să infirme constatarea Tribunalului potrivit căreia piața bananelor din Europa de Nord, „deși nu poate fi calificată ca fiind oligopolistă”, nu poate fi „caracterizată printr-o ofertă cu caracter dispersat” [108].

105 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:110, punctul 51) și în același sens Hotărârile IAZ International Belgium și alții/Comisia (96/82-102/82, 104/82, 105/82, 108/82 și 110/82, EU:C:1983:310, punctul 25), General Motors/Comisia (C-551/03 P, EU:C:2006:229, punctul 64) și Beef Industry Development Society și Barry Brothers (C-209/07, EU:C:2008:643, punctul 21).

106 — Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctele 58 și 59); a se vedea și Hotărârile Comisia/Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, punctul 121) și Hüls/Comisia (C-199/92 P, EU:C:1999:358, punctul 162). În plus, a se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:110, punctele 97-107).

107 — În această privință, a se vedea deja primul aspect al celui de al treilea motiv (a se vedea mai sus punctele 72-90 din prezentele concluzii).

108 — Punctul 353 din hotărârea atacată.

128. Argumentația Dole se întemeiază pe prezumția că un schimb de informații între concurenți care are un obiect anticoncurențial poate exista numai pe o piață oligopolistică foarte concentrată [109]. Cu toate acestea, o asemenea ipoteză este eronată. Astfel, constatarea unui obiect anticoncurențial pe o asemenea piață este ușor de înțeles [110]. Totuși, potrivit jurisprudenței, un schimb de informații poate încălca normele de concurență și atunci când piața relevantă *nu* este o piață oligopolistică foarte concentrată [111]. Singurul principiu general referitor la structura pieței este acela că oferta nu poate avea un caracter dispersat [112].

129. Întrucât, în speță, potrivit constatărilor Tribunalului, care nu au fost contestate de Dole [113], nu există indicii referitoare la caracterul dispersat al ofertei pe piața bananelor în Europa de Nord, argumentația prezentată de reclamante cu privire la structura pieței este inoperantă.

– Rezumat

130. În concluzie, argumentația prezentată de Dole nu este de natură să infirme calificarea juridică a schimbului de informații care face obiectul litigiului, reținută de Tribunal ca fiind o practică concertată având un obiect anticoncurențial, interzisă de articolul 81 CE.

4. Concluzie intermediară

131. Întrucât niciuna dintre criticile individuale formulate de Dole nu poate fi admisă, al treilea motiv trebuie respins în totalitate.

D – *Al patrulea motiv: calcularea amenzii*

132. În sfârșit, al patrulea motiv privește calcularea amenzii. În cadrul acestui motiv, Dole formulează două critici împotriva hotărârii atacate, cărora le sunt consacrate ambele aspecte ale motivului în discuție.

1. Primul aspect al celui de al patrulea motiv: luarea în considerare a valorii vânzărilor efectuate de filialele Dole care nu au participat la încălcare

133. În primul rând, în cadrul acestui al patrulea motiv, Dole critică Tribunalul pentru faptul că a calculat amenzile în mod eronat, pe baza valorii vânzărilor „întreprinderilor” în privința cărora nu s-a constatat nicio încălcare, respectiv filialele Dole VBH, Saba, Kempowski și Dole France, care nu au fost destinatare ale comunicării privind obiecțiunile. Acest aspect este îndreptat împotriva punctelor 619-623 din hotărârea atacată.

134. Considerăm că această critică are la bază o eroare gravă de interpretare a jurisprudenței constante referitoare la răspunderea societăților-mamă pentru încălcările dreptului concurenței săvârșite de filialele acestora deținute integral sau de alte filiale care se află sub influența decisivă a acestora.

135. Temeiul acestei jurisprudențe constă în apartenența societății-mamă și a filialelor acesteia la o singură și aceeași întreprindere.

109 — Potrivit modului de redactare utilizat în Hotărârea Deere/Comisia (C-7/95 P, EU:C:1998:256, punctul 88).

110 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:110, punctul 53).

111 — Hotărârea Thyssen Stahl/Comisia (C-194/99 P, EU:C:2003:527, punctul 86).

112 — Hotărârile Thyssen Stahl/Comisia (C-194/99 P, EU:C:2003:527, punctul 86) și Asnef-Equifax și Administración del Estado (C-238/05, EU:C:2006:734, punctul 58).

113 — În această privință, a se vedea încă o dată considerațiile noastre referitoare la primul aspect al acestui al treilea motiv, cuprinse la punctele 72-90 din prezentele concluzii.

136. În cazul în care, în acest stadiu, societatea-mamă și una sau mai multe filiale ale acesteia care se află sub influența sa decisivă sunt considerate, în vederea *constatării* unei încălcări, ca fiind o întreprindere unică, trebuie să se procedeze în mod identic și în vederea *sancționării* acestei încălcări prin aplicarea unei amenzi. Astfel, noțiunea de întreprindere prevăzută la articolul 7 din Regulamentul nr. 1/2003 și noțiunea de întreprindere prevăzută la articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003 sunt identice și, fiecare, fac trimitere la articolul 81 CE (articolul 101 TFUE).

137. Doar luarea în considerare a valorii vânzărilor efectuate de societatea-mamă și de toate filialele sale asupra cărora exercită o influență decisivă permite, la calcularea unei amenzi, luarea în considerare în mod adecvat a puterii financiare a întregului grup de societăți care participă la înțelegerea respectivă [114].

138. Critica formulată de Dole potrivit căreia numai una dintre filialele sale, respectiv Dole Fresh Fruit Europe, este direct implicată în acțiuni anticoncurențiale are o pertinență redusă atât în cadrul sancționării încălcării, cât și în cadrul constatării acesteia. Astfel, societatea-mamă și filialele sale aflate sub influența decisivă a acesteia sunt reprezentante legale comune ale unei întreprinderi unitare în sensul dreptului concurenței și sunt răspunzătoare pentru încălcarea acesteia. În cazul în care această întreprindere încalcă cu intenție sau din neglijență normele de concurență, aceasta atrage răspunderea personală colectivă a tuturor entităților juridice din structura grupului de întreprinderi [115].

139. Jurisprudența Tomkins citată de Dole nu se opune acestei concluzii. Astfel, în Hotărârea Comisia/Tomkins este subliniat caracterul accesoriu al răspunderii societății-mamă pentru încălcările dreptului concurenței săvârșite de filialele sale deținute integral sau cvasiintegral [116].Totuși, acest caracter accesoriu nu pune nicidecum în discuție luarea în considerare a valorii vânzărilor efectuate de grup drept temei pentru calcularea unei amenzi. Dimpotrivă, acest caracter accesoriu are doar ca efect faptul că de revizuirile asupra amenzii aplicate unei filiale poate beneficia și societatea-mamă răspunzătoare în solidar, atunci când ambele introduc la Tribunal acțiuni paralele în anulare a deciziei de aplicare a amenzii.

140. Prin urmare, Tribunalul a respins în mod întemeiat solicitarea Dole potrivit căreia, la calcularea amenzii, să nu fie luată în considerare valoarea vânzărilor efectuate de filialele care nu au fost direct implicate în încălcare [117].

141. În aceste condiții, nu mai este necesar să se analizeze în detaliu dacă a fost fondat și elementul suplimentar de motivare pe care s-a întemeiat Tribunalul în contextul de față. Potrivit acestuia, argumentația prezentată de Dole cu privire la autonomia unora dintre filialele sale și lipsa luării în considerare a valorii vânzărilor efectuate de acestea privește distincția dintre bananele verzi și bananele galbene [118]. Admitem că acest element suplimentar de motivare reținut de Tribunal este mai degrabă surprinzător. Cu toate acestea, pentru considerațiile expuse cu privire la noțiunea de întreprindere unică, pe plan juridic, hotărârea atacată este corectă în drept [119].

142. Rezultă că primul aspect al celui de al patrulea motiv este nefondat.

114 — A se vedea în acest sens Concluziile noastre prezentate în cauza Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia (C-628/10 P și C-14/11 P, EU:C:2012:11, punctul 1).

115 — A se vedea în acest sens Concluziile noastre prezentate în cauza Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia (C-628/10 P și C-14/11 P, EU:C:2012:11, punctul 173) și în cauza Akzo Nobel și alții/Comisia (C-97/08 P, EU:C:2009:262, punctul 97).

116 — Hotărârea Comisia/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29, punctul 39).

117 — Punctele 619 și 620 din hotărârea atacată.

118 — Punctul 621 din hotărârea atacată.

119 — A se vedea în acest sens punctele 134-140 din prezentele concluzii.

2. Al doilea aspect: dubla luare în considerare a acelorași valori ale vânzărilor

143. În al doilea rând, în cadrul acestui al patrulea motiv, Dole critică Tribunalul pentru faptul că, în vederea calculării amenzii, a luat în considerare de două ori, în mod eronat, valorile aferente vânzărilor acelorași produse. Recurentele formulează această critică împotriva punctului 630 din hotărârea atacată.

144. Concret, este vorba despre faptul că, în vederea calculării amenzii, Comisia, cu autorizarea Tribunalului, a luat în considerare de două ori bananele pe care Dole le-a vândut mai întâi unor terți care nu au participat la înțelegere, iar ulterior le-a recumpărat de la aceștia. Dole citează un singur exemplu, vânzarea bananelor proprii către firma Cobana și cumpărarea ulterioară a acelorași banane de la Cobana de către filiala Dole, Kempowski.

145. Trebuie arătat că procedura de recurs este limitată la chestiuni de drept [120]. Din argumentația expusă de Dole cu privire la acest al doilea aspect al celui de al patrulea motiv nu reiese eroarea de drept săvârșită de Tribunal care face obiectul criticii. Considerațiile formulate de Dole în acest sens sunt foarte generale și imprecise pentru a putea fi apreciate în mod rezonabil [121]. Prin urmare, propunem respingerea acestora ca inadmisibile.

146. Cu titlu subsidiar, adăugăm că toate chestiunile aferente cuantumului amenzii trebuie examinate de Tribunal, în temeiul competenței de fond a acestuia (articolul 261 TFUE coroborat cu articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003). Curtea analizează exercitarea acestei competențe de către Tribunal numai în cazul unor erori vădite [122]. Asemenea erori sunt reținute, în primul rând, atunci când Tribunalul nu a respectat întinderea competențelor sale potrivit articolului 261 TFUE [123], în al doilea rând, atunci când nu a luat în considerare în mod global toate punctele de vedere exprimate [124] și, în al treilea rând, atunci când a aplicat criterii juridice eronate [125], îndeosebi în privința principiilor egalității [126] și proporționalității [127].

147. Întrucât valoarea produselor care au legătură directă sau indirectă cu încălcarea articolului 81 CE (articolul 101 TFUE) constituie un indiciu pentru importanța încălcării [128], este absolut rezonabil ca, în vederea calculării amenzii, să fie luată în considerare valoarea tuturor vânzărilor de aceste produse efectuate de un participant la încălcare. În cazul în care un participant la încălcare a efectuat mai multe operațiuni comerciale cu una și aceeași marfă, de exemplu în sensul că a vândut mai întâi marfa respectivă unui terț, iar ulterior a recumpărat-o de la acesta sau de la o altă persoană, o asemenea dublă vânzare constituie un indiciu pentru aprecierea importanței economice pe are această marfă o reprezintă pentru acest participant la înțelegere.

120 — Hotărârile Vidrányi/Comisia (C-283/90 P, EU:C:1991:361, punctele 11-13), Aalborg Portland și alții/Comisia (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, EU:C:2004:6, punctele 47 și 48), precum și Telefónica și Telefónica de España/Comisia (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punctul 84).

121 — Hotărârile Lindorfer/Consiliul (C-227/04 P, EU:C:2007:490, punctul 83), Schindler Holding și alții/Comisia (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punctul 45) și MasterCard și alții/Comisia (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 151).

122 — Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, EU:C:2004:6, punctul 365).

123 — În acest sens, a se vedea Concluziile noastre prezentate în cauzele Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia (C-105/04 P, EU:C:2005:751, punctul 137) și Schindler Holding și alții/Comisia (C-501/11 P, EU:C:2013:248, punctul 190). A se vedea în același sens Hotărârile Schindler Holding și alții/Comisia (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punctele 155 și 156) și Kone și alții/Comisia (C-510/11 P, EU:C:2013:696, punctele 40 și 42).

124 — Hotărârile Baustahlgewebe/Comisia (C-185/95 P, EU:C:1998:608, punctul 128), Dansk Rørindustri și alții/Comisia (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, EU:C:2005:408, punctele 244 și 303) și Papierfabrik August Koehler și alții/Comisia (C-322/07 P, C-327/07 P și C-338/07 P, EU:C:2009:500, punctul 125).

125 — Hotărârile Baustahlgewebe/Comisia (C-185/95 P, EU:C:1998:608, punctul 128), Dansk Rørindustri și alții/Comisia (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, EU:C:2005:408, punctele 244 și 303) și Papierfabrik August Koehler și alții/Comisia (C-322/07 P, C-327/07 P și C-338/07 P, EU:C:2009:500, punctul 125).

126 — Hotărârile Weig/Comisia (C-280/98 P, EU:C:2000:627, punctele 63 și 68) și Sarrió/Comisia (C-291/98 P, EU:C:2000:631, punctele 97 și 99).

127 — Hotărârile E.ON Energie/Comisia (C-89/11 P, EU:C:2012:738, punctul 126) și Schindler Holding și alții/Comisia (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punctul 165).

128 — Hotărârea Team Relocations și alții/Comisia (C-444/11 P, EU:C:2013:464, punctele 76 și 88).

148. În aceste condiții, Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare vădită de drept prin faptul că, în cadrul examinării modului de calculare a amenzii, a renunțat să conteste dubla luare în considerare a valorii vânzărilor efectuate de Dole având ca obiect bananele pe care mai întâi le vindea, iar ulterior le recumpăra.

149. Prin urmare, al patrulea motiv trebuie respins în totalitate.

E – *Rezumat*

150. Întrucât niciunul dintre motivele invocate de Dole nu poate fi admis, recursul trebuie respins.

V – **Cheltuieli de judecată**

151. Potrivit articolului 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, atunci când recursul nu este fondat, Curtea se pronunță asupra cheltuielilor de judecată.

152. În temeiul articolului 138 alineatele (1) și (2) coroborat cu articolul 184 alineatul (1) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată, iar în cazul în care mai multe părți cad în pretenții, Curtea decide asupra împărțirii cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a formulat concluzii în acest sens, iar recurentele au căzut în pretenții, se impune obligarea acestora la plata cheltuielilor de judecată. Acestea trebuie să suporte în solidar cheltuielile de judecată, întrucât au introdus împreună recursul [129].

VI – **Concluzie**

153. Având în vedere considerațiile de mai sus, propunem Curții să se pronunțe după cum urmează:

1) Respinge recursul.

2) Obligă în solidar Dole Food Company, Inc. și Dole Fresh Fruit Europe OHG la plata cheltuielilor de judecată.

129 — Hotărârea Akzo Nobel Chemicals și Akcros Chemicals/Comisia (C-550/07 P, EU:C:2010:512, punctul 123) și, în același sens, Hotărârea D și Suedia/Consiliul (C-122/99 P și C-125/99 P, EU:C:2001:304, punctul 65). În această din urmă cauză, D și Regatul Suediei au formulat două recursuri separate și au fost obligate în solidar la plata cheltuielilor de judecată.